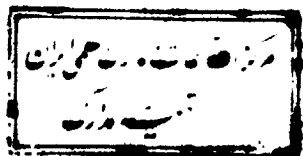

۱۳۳۵ / ۱۹ / ۲۰

برآورد زیان‌های ناشی از تاخیر وصول مالیات

پایان نامه ارائه شده به گروه اقتصاد

دانشکده علوم اقتصادی و سیاسی

دانشگاه شهید بهشتی

برای دریافت دانشنامه کارشناسی ارشد

در رشته اقتصاد نظری

توسط :

انوش علیزاده ویلنی

دکتر محمد ناصر شرافت جهرمی

استاد راهنما :

بهمن ماه ۱۳۷۴

1335/2

۲۴۴۲۷

برگ تائید پایان نامه

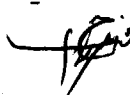
عنوان پایان نامه : برآورد زیان های ناشی از تاخیر وصول مالیات

نام دانشجو : انوش علیزاده ویلنی

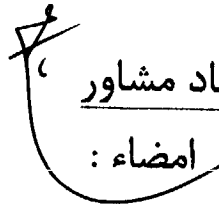
دوره : کارشناسی ارشد رشته اقتصاد نظری

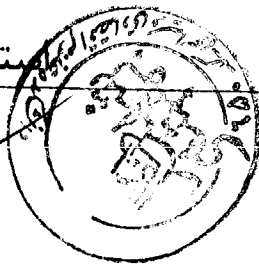
این پایان نامه در جلسه ۳۳/۱۳۷۴/۱۱ با نمره ۱۸... و ذرجه عالی...مورد تائید
اعضاء کمیته پایان نامه ، متشکل از استادان زیر ، قرار گرفت :

دکتر محمد ناصر شرافت جهرمی : استاد راهنما

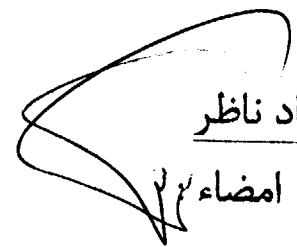
امضاء :

دکتر مرتضی قره باغیان

امضاء :

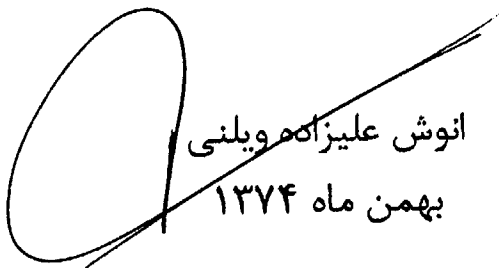

دکتر سید محمدعلی کفائی : استاد ناظر

امضاء :

۲۴ ۴۲۷

مطالب ارائه شده در این پایان نامه توسط اینجانب در دانشکده علوم اقتصادی و سیاسی دانشگاه شهید بهشتی در فاصله زمانی بهمن ۷۳ تا بهمن ۷۴ به انجام رسیده است. به استثناء کمکهای مورد اشاره در سپاسگذاری، محتوای این پایان نامه به طور کامل توسط خود اینجانب صورت گرفته است. این پایان نامه یا بخشی از آن برای دریافت هیچ مدرکی به این دانشگاه یا دیگر دانشگاهها ارائه نشده است.

انوش علیزاده ویلنی
بهمن ماه ۱۳۷۴

تشکر و قدرانی

در تکمیل این پایان نامه از کمکها و راهنمایی‌های بی‌دریغ بسیاری از اساتید و دانشجویان محترم دانشکده بهره‌مند گردیدم ، که بدون ذکر نام فرد فرد آنان از این تلاشها و راهنمایی‌ها کمال تشکر را دارم . در این میان زحمات بی‌شائبه اساتید محترم جناب آقای دکتر محمدناصر شرافت‌چهرمی و جناب آقای دکتر مرتضی قره‌باغیان و همچنین جناب آقای دکتر محمدعلی کفائی درخور سپاسگزاری خاص است . و همچنین از تلاشهای بی‌شائبه جناب آقای محمد رضا یزدی‌زاده مدیر کل اطلاعات و خدمات مالیاتی که در تهیه آمار و اطلاعات لازم کمال همکاری و راهنمایی را نموده‌اند. با این همه ، مسؤلیت تمامی اشکالات و نواقص موجود اعم از علمی و ادبی و ویرایشی متوجه اینجانب است .

تقدیم به شهدای انقلاب اسلامی و
جنگ تحمیلی

" جهان هستی شگفت‌انگیز است ، اما این شگفتی زمانی به اوج خود
می‌رسد که انسان کشف کند در ورای این شگفتی آفریدگاری هست که
آفریننده این همه اعجاب و شگفتی است " .

چکیده

عنوان پایان نامه: برآورد زیان‌های ناشی از تاخیر وصول مالیات

نام دانشجو: انوش علیزاده ویلنی استاد راهنما: دکتر محمد ناصر شرافت جهرمی

دوره: کارشناسی ارشد رشته اقتصاد نظری، دانشکده علوم اقتصادی و سیاسی دانشگاه شهید بهشتی

تاریخ ارائه پایان نامه: بهمن ماه ۱۳۷۴

هدف از این پژوهش ایجاد زمینه‌ای است برای توجه دولت، که از طرفی مالیات را بعنوان یک اهرم سیاست‌های اقتصادی در اختیار دارد، و از طرف دیگر منبع درآمد بسیار مهم برای او بحساب می‌آید.

یکی از مواردی که این کارائی را از مالیات سلب می‌کند، زیان‌هایی است که تاخیر در جمع‌آوری آن ناشی می‌شود. در این پژوهش سعی شده‌است، مدت این وقفه هر چند موردی، برآورد گردد، و چون اندازه کشش مالیاتی نیز در چگونگی ایجاد این ضرر و زیان تاثیرگذاری دارد، بنابراین کشش مالیاتی نیز در الگو وارد شده است. اما در ضمن مروری بر مطالعات گذشته پیرامون موضوع پژوهش، الگوی مناسب نیز بدست آمد، که با ایجاد تغییرات لازم با ساختار اقتصادی ایران، مطابقت و بکار برده شده است.

صورت اولیه الگو از مبحث اقتصادی ساده و بادرک بسیار آسان، "ارزش فعلی" جریان‌های درآمدی برگرفته شده است. که با وارد کردن سایر متغیرهای اقتصادی،

مانند تورم ، کشش ، سطح قیمتها ، همراه متوسط زمان تاخیر وصول ، منجر به استخراج یک ماتریس مفید اعداد ، متاثر از عوامل اقتصادی مذکور شده است .

برای حل الگو ، قبل از هر چیز نیاز به محاسبه متوسطی برای زمان تاخیر وصول مالیات بود . لذا برای این منظور و بدست آوردن این شاخص ، از میان جامعه هدف ، پرونده‌های مالیاتی تهران ، تعداد ۱۱۹۸ پرونده مالیات بر شرکتها و تعداد ۷۰۸ پرونده مالیات بر مشاغل سال ۱۳۷۰ به روش نمونه‌گیری خوشه‌ای و سیستماتیک و دخالت کامل عناصر تصادفی ، انتخاب و نتایج آن ثبت گردید . میانگین نمونه در مورد مالیات بر شرکتها ۳۱ ماه و در مورد مالیات بر مشاغل ۲۷/۶ ماه برآورد گردید . با توجه به این اصل که کارائی مالیات تحت تاثیر اندازه " کشش مالیاتی " نیز قرار دارد ، بنابراین لازم بود مقدار این مشخصه بترتیبی حاصل گردد . برای محاسبه زیان‌هایی که بر درآمد واقعی مالیات وارد می‌شود ، کشش درآمدی مالیات بر پایه قیمت می‌بایست محاسبه گردد .

این برآورد برای آزمون واحد بودن کشش مزبور لازم است . رویهمرفته کشش مالیاتی واحد برای نظام مالیاتی موجود پذیرفته شد .

با حل کامل الگو این نتیجه حاصل گردید که ساختار مورد مطالعه نه تنها مطلوب نیست بلکه بسیار وخیم نیز هست ، و از ساختار مالیاتی مانند کشورهای توسعه نیافته پیروی می‌کند . بطوریکه از هر ۱۰۰ واحد درآمد مالیاتی بیش از ۴۳ درصد آن به خاطر تورم و طولانی بودن زمان جمع‌آوری و عدم کارائی از دست دولت خارج می‌شود .

چنین وضعی را بسیاری از کشورهای در حال توسعه تجربه کرده و در جهت حل آن نیز به موفقیت‌هایی دست‌یافته‌اند. کاهش زمان وقفه از طریق تدابیری مانند روش برقراری مالیات‌های جدید با تاخیر کم، مانند مالیات بر ارزش افزوده، تجدید نظر در قوانین و مقررات مالیاتی در جهت کاستن تاخیرات قانونی، اعمال نرخ بهره و جرائم متناسب با میزان بدهی و تاخیرات و همچنین تشویق‌های مناسب جهت پرداخت زودتر مالیات، اعمال سیاست پیش پرداخت مالیاتی و پرداخت علی‌الحساب، پرداخت مالیات بر اساس درآمد تعدیل شده و یا نرخ‌های تعدیل شده و یا شاخصی کردن بدهی‌های مالیاتی، رهنمو دهایی است که ارائه می‌گردد.

فهرست مندرجات

<u>صفحه</u>	<u>عنوان</u>
	فصل اول :
	مقدمه
۱	۱-۱ . اهمیت مسئله
۳	۲-۱ . اهداف مطالعه
۶	۳-۱ . فرضیات
۷	۴-۱ . روش بررسی
۱۰	
	فصل دوم : مالیات و نقش آن در اقتصاد کشور
۱۱	۱-۲ . علل ضرورت وضع مالیات در اقتصاد
۱۲	۲-۱-۲ . توزیع مجدد درآمدها
۱۳	۳-۱-۲ . ایجاد توازن در بودجه دولت
۱۳	۴-۱-۲ . ابزاری برای سیاستگذاری
۱۴	۲-۲ . تصویری کلی از تشکیلات سیستم مالیاتی کشور
۲۴	۳-۲ . روشهای اجرائی در تشخیص و حل اختلاف و وصول مالیات و مدت زمان لازم برای هر یک از مراحل
۲۶	۱-۳-۲ . تشخیص درآمد مشمول مالیات
۳۰	۲-۳-۲ . مراحل و طول زمان قطعیت
	فصل سوم : معرفی الگو و مطالعات انجام شده
۳۷	۱-۳ . مباحث تئوریک
۴۱	۲-۳ . سایر متغیرها و درآمد واقعی مالیاتی
۴۲	۱-۲-۳ . سطح قیمت
۴۴	۲-۲-۳ . کشش درآمد مالیاتی
۴۹	۲-۳ . مطالعات انجام شده

فصل چهارم : مشخصات نمونه انتخابی و برآورد زیان های ناشی از تاخیر در وصول

۵۴	۱-۴ . تعریف مسئله
۵۶	۲-۴ . روش نمونه گیری
۵۶	۱-۲-۴ . جامعه هدف
۵۷	۱-۱-۱-۴ . جایگاه مالیاتهای مستقیم و غیرمستقیم در اقتصاد ایران
۶۰	۲-۲-۴ . روش نمونه گیری
۶۲	۳-۴ . سال مطالعه
۶۲	۴-۴ . نتایج آماری
۶۲	۱-۴-۴ . توصیف نتایج
۶۳	۲-۴-۴ . استنباط نتایج
۶۶	۵-۴ . کشش درآمدی مالیات بر پایه قیمت
۶۸	۶-۴ . محاسبه زیانهای ناشی از تاخیر وصول مالیات
۷۰	۷-۴ . استخراج جدول نتایج مبتنی بر شبیه سازی
۷۲	فصل پنجم : خلاصه ، نتیجه و راه حل

کتابنامه

جداول

نمودارهای سازمانی

* فصل اول *

اهداف سیاسی شاید مهمترین علت بوجود آورنده دولت و حکومتها بوده‌اند . در این میان استفاده از ابزار اقتصادی به منظور دستیابی به این اهداف همواره به عنوان یکی از کاراترین و مؤثرترین ابزار در جهت قدرت اقتصادی مطرح بوده است . در مجموع شاید بتوان به پیروی از علمای اقتصاد و سیاست به جرأت به این نکته اصرار ورزید که قدرت اقتصادی و اقتدار سیاسی از یکدیگر جدا نبوده بلکه مکمل هم هستند . قدرت اقتصادی تسهیلات لازم را به منظور اعمال حاکمیت سیاسی فراهم می‌آورد و اقتدار سیاسی امکان دسترسی و بهره‌گیری از منابع اقتصادی را سرعت می‌بخشد . از اینرو دولت‌ها چه به جهت حفظ اقتدار سیاسی‌شان و چه به منظور انجام مسئولیتهای محوله و یا در دنبال کردن مجموعه این اهداف ، کم یا بیش و بعضاً مطابق با قوانین ، همواره بخشی از اقتصاد را به خود اختصاص می‌دهند .

فعالیت‌های دولت مستلزم تخصیص مجدد منابع از تولید بخش خصوصی به دولتی است ، به منظور انجام این نوع تخصیص ، افراد باید حق استفاده از منابع تولیدی خود را به دولت واگذار کنند . به این ترتیب ، مقامات دولتی ، این حقوق را برای مقاصد ارائه کالاها و خدمات دولتی به دست می‌آورند .

دریافت‌های مالیاتی پایدارترین و سالم‌ترین نوع درآمد برای تامین مخارج دولت به حساب می‌آید ، بنابراین هر کس باید در حد توانایی خود در مخارج عمومی کشور از طریق پرداخت مالیات سهمیم باشد . در واقع هدف از دریافت مالیات از سوی دولت و پرداخت آن از سوی مردم ، صرفاً یک همیاری و همکاری مشترک و عقلایی است تا هزینه‌های عمومی و نیازمندیهای اجتماعی تامین شود . انجام این وظیفه خطیر ، با عنایت به ضرورت کاهش هر چه بیشتر اتکا به درآمد نفت نقش مالیات را در جامعه کنونی ایران برای تامین منابع مالی دولت ، بیش از پیش مشخص می‌کند . با این حال مروری بر کارکرد نظام مالیاتی در ایران ، گویای فقر برخورد علمی و ضعف ساختاری از دو زاویه قانون و اجراست . بخشی از این ضعف‌های مورد اشاره ، عمدتاً از کارکرد تأخیر در پرداخت مالیاتها ناشی شده است .

فصل اول ، مطالعه حاضر به بیان فرضیات و اهداف و روش بررسی می‌پردازد . در فصل دوم ، مالیات و اقتصاد ایران بررسی می‌گردد . معرفی الگو و مطالعات انجام شده موضوع فصل سوم تحقیق است . در فصل چهارم مشخصات نمونه انتخابی و برآورد زیان

ناشی از تاخیر در وصول مالیات مورد مطالعه قرار میگیرد . در فصل پنجم، خلاصه و نتیجه گیری حاصل از مطالعه آورده شده اند .

انوش علیزاده ویلنی

مرداد ۱۳۷۵

۱-۱. اهمیت مسئله :

در یک دید اجمالی به اقتصاد ایران و در ترکیب درآمدهای دولت ، می‌توان مالیات را به عنوان یکی از اقلام مهم درآمدهای دولت در نظر گرفت . حفظ ثبات نسبی در روند حرکت روبه رشد بخشهای مختلف اقتصادی میتواند تا حدودی اهرم مالیات که یکی از مهمترین اهرمهای سیاستهای مالی است صورت پذیرد .

به منظور تأمین هزینه‌های عمومی دولت که عمدتاً در اقلام پرداختهای جاری بودجه کشور قرار دارد ، شاید بتوان مناسبترین منبع درآمدی را مالیات نامید . درآمدی که نه از ثروتهای ملی تأمین میگردد و نه شدیداً متأثر از عوامل برون‌زا است (البته این مطلب نمی‌تواند توجیه کننده این باشد که درآمدهای مالیاتی مستقل از سایر ظرفیتهای بالفعل اقتصادی شکل میگیرد) .

رابطه مستقیم درآمدهای مالیاتی با درآمد حاصل از فروش نفت به عنوان مهمترین منبع درآمدی دولت که مستقیماً با عوامل برون‌زا در ارتباط میباشد کاملاً مشهود است . این ارتباط تنگاتنگ به حدی است که تغییر در وصولی ناشی از فروش نفت میتواند مستقیماً بر درآمد حاصل از اخذ مالیات اثر بگذارد .

درآمد حاصل از مالیات بر واردات ، حقوق گمرکی ، سود بازرگانی ، بایک رابطه مستقیم و درآمد یا سود شرکتها و مشاغل با تأخیری نه چندان طولانی با درآمد حاصل از فروش نفت و یا متغیرهای برون‌زای اقتصاد ارتباط دارند . این مطلب را میتوان در جدول شماره ۱ که بیانگر ارتباط میان درآمدهای مالیاتی و درآمد حاصل از فروش نفت است مشاهده کرد .